Gemeente Amsterdam

Raadsinformatiebrief
Beantwoording schriftelijke vragen

Aan:	De leden van de gemeenteraad van Amsterdam
Datum	Datum verzending / Datum collegevergadering
Portefeuille(s)	Onderwijs
Portefeuillehouder(s):	Esmah Lahlah
Behandeld door	Directie Onderwij [redacted]@amsterdam.nl
Onderwerp	Beantwoording schriftelijke vragen van de leden Hofland, Ait Boubker, Kok en Yazar inzake kinderen buiten beeld door vrijstellingen van leerplicht op grond van richtingsbezwaren

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op 27 mei 2026 heeft het college schriftelijke vragen ontvangen van de leden Hofland, Ait Boubker, Kok en Yazar inzake kinderen buiten beeld door vrijstellingen van leerplicht op grond van richtingsbezwaren. Onderstaand treft u de beantwoording van deze vragen aan.

Toelichting:

Recent oordeelde de Hoge Raad dat ouders in beginsel alleen nog aanspraak kunnen maken op een vrijstelling van de leerplicht op grond van levensbeschouwelijke overtuigen wanneer er geen openbare school in de buurt aanwezig is. Uit berichtgeving blijkt dat de gemeente Den Haag naar aanleiding hiervan heeft besloten om dergelijke levensbeschouwelijke vrijstellingen van de leer-plicht niet langer toe te kennen wanneer binnen redelijke afstand openbaar onderwijs beschikbaar is.

Wat D66 en de VVD betreft heeft ieder kind recht op gelijkwaardige kansen, goed onderwijs en persoonlijke ontwikkeling. School is niet alleen een plek waar kinderen leren lezen, schrijven en rekenen, maar ook waar zij leren samenleven, omgaan met verschillen en onderdeel worden van de samenleving. Juist daarom maken D66 en de VVD zich grote zorgen over kinderen die thuis zit-ten en langdurig buiten beeld raken, terwijl er nauwelijks zicht bestaat op de kwaliteit van het thuisonderwijs of de sociale ontwikkeling van deze kinderen. Het leerrecht van ieder kind zou cen-traal moeten staan.

Gezien het vorenstaande stelt ondergetekende, namens de fracties van D66 en VVD, op grond van artikel 84 van het Reglement van orde gemeenteraad en raadscommissies Amsterdam, de volgende schriftelijke vragen:

1. Bent u bekend met de berichtgeving over het besluit van de gemeente Den Haag om kinderen met een levensbeschouwelijke vrijstelling van de leerplicht alsnog naar school te laten gaan wanneer binnen redelijke afstand openbaar onderwijs beschikbaar is?

Ja, het college is hiermee bekend.

Het college heeft besloten dat voor beroepen op de vrijstelling die vanaf mei 2026 binnenkomen naast de bestaande formele criteria wordt getoetst of er een openbare school binnen redelijke afstand van het woonadres is. Als dat zo is, én ouders hebben niet kunnen aantonen dat deze scholen maatschappelijke, levensbeschouwelijke of religieuze onderwerpen niet op een objectieve, pluralistisch en kritische wijze verzorgen, dan wordt er geen vrijstelling verleend. De verwachting is dat hierdoor het aantal vrijstellingen 5 onder b drastisch zal afnemen. Zonder vrijstelling heeft Leerplicht de mogelijkheid om de 108 kinderen die voor het schooljaar 2025-2026 waren vrijgesteld beter in beeld te krijgen. Hierdoor kan de gemeente het leerrecht van de kinderen die voorheen vanwege de vrijstelling niet in beeld waren beter waarborgen.

2. Hoeveel kinderen in Amsterdam beschikken momenteel over zo'n soort levensbeschouwelijke vrijstelling van de leerplicht op grond van artikel 5 onder b van de Leerplichtwet, en hoe heeft dit aantal zich de afgelopen vijf jaar ontwikkeld?

Op dit moment zijn er 108 kinderen die zijn vrijgesteld van de Leerplichtwet op grond van artikel 5 onder b. Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling weer van het aantal kinderen in Amsterdam die in de afgelopen schooljaren zijn vrijgesteld van de Leerplichtwet op grond van artikel 5 onder b.

Schooljaar	**Aantal vrijstellingen 5 onder b**
2020-2021	55
2021-2022	66
2022-2023	54
2023-2024	53
2024-2025	84
2025-2026	108 (voorlopig aantal)

Landelijk stijgt het aantal vrijstellingen 5 onder b al langer, van 1280 in schooljaar in 2019-2020 naar 2860 in het schooljaar 2024-2025. Lange tijd zagen we in Amsterdam geen stijging, waarschijnlijk vanwege het zeer diverse onderwijsaanbod. De stijging van het aantal vrijstellingen 5 onder b in de laatste twee schooljaren werd grotendeels veroorzaakt door het landelijke besluit van het Openbaar Ministerie (OM)

om vanaf het voorjaar 2025 tot 1 mei jl. geen processen-verbaal in behandeling te nemen die volgden uit zaken waarbij een beroep op de vrijstelling een inhoudelijke toetsing niet doorstond. Een inhoudelijke vereiste waar door de leerplichtambtenaar vóór voorjaar 2025 op getoetst werd is bijvoorbeeld of de bedenkingen tegen de richting van het onderwijs concreet en zwaarwegend genoeg zijn. Door deze beslissing van het OM had het werk van Leerplicht op een inhoudelijke toetsing tot 1 mei jl. geen concreet effect meer. Hoewel we grote moeite hadden met de beslissing van het OM, moest Leerplicht zich beperken tot enkel een formele toetsing[1], waardoor meer ouders succesvol een beroep op de vrijstelling konden doen.

3. Hoeveel van deze kinderen ontvangen daadwerkelijk (kwalitatief hoogwaardig) thuison-derwijs, en in hoeveel gevallen is bij de gemeente onbekend welke vorm van onderwijs zij ontvangen? Is het college bereid dit te onderzoeken als de gegevens niet bekend zijn?

Het is bij geen van deze kinderen bekend welke vorm van onderwijs zij ontvangen of wat de kwaliteit van dit onderwijs is. Tot op heden is het thuisonderwijs niet wettelijk verankerd en is er geen gemeentelijke of landelijke instantie die de wettelijke mogelijkheden en inhoudelijke instrumenten heeft om dit op een betrouwbare manier te onderzoeken of te controleren. Deze situatie is al langer een grote zorg van het college en we hebben dit ook al meermaals landelijk - in samenwerking met andere gemeenten - bij de verantwoordelijk minister, staatssecretaris en het OM onder de aandacht gebracht.

4. Welke criteria worden gehanteerd voor het beoordelen van een aanvraag?

Door het recente arrest van de Hoge Raad onderzoekt de leerplichtambtenaar vanaf 1 mei 2026 of er een openbare school binnen redelijke afstand van het woonadres is. Als dat zo is, én ouders hebben niet kunnen aantonen dat deze scholen maatschappelijke, levensbeschouwelijke of religieuze onderwerpen niet op een objectieve, pluralistisch en kritische wijze verzorgen, dan ontstaat de vrijstelling niet. Daarnaast wordt er getoetst op formele criteria:

a. Het beroep op de vrijstelling moet op tijd worden ingediend: voor 1 juli voor het volgende schooljaar of 1 maand voordat het kind leerplichtig wordt.
b. Het kind heeft in het voorafgaande jaar geen onderwijs gevolgd op een school waar nu bedenkingen tegen zijn.
c. Het beroep op de vrijstelling bevat een verklaring waaruit blijkt dat ouders overwegende bedenkingen hebben tegen alle richtingen van het onderwijs in de regio.

[1] Zie voor de formele toetsingscriteria het antwoord op vraag 4.

5. Controleert de gemeente, dan wel een andere bevoegde instantie, na het verlenen van een vrijstelling op grond van artikel 5, onder b, van de Leerplichtwet of de betreffende kinderen daadwerkelijk kwalitatief goed onderwijs ontvangen? Zo nee, is het college bereid dit te doen?

Nee, noch de gemeente, noch een andere bevoegde instantie zoals bijvoorbeeld de Inspectie van het Onderwijs controleren of de betreffende kinderen kwalitatief goed onderwijs ontvangen omdat hiervoor de wettelijke bevoegdheden ontbreken. Daarnaast bestaan er ook geen wettelijk erkende kwaliteitskaders voor thuisonderwijs. Het beroep op de vrijstelling 5 onder b, en de toetsing daarvan, gaat enkel over de overwegende bezwaren die ouders hebben tegen de richting van het onderwijs, niet over de alternatieve vormen van (thuis)onderwijs die ouders willen geven aan hun kind. Het college heeft al langer grote moeite met deze situatie en heeft dit, zoals ook aangegeven bij het antwoord op vraag 3, meerdere keren landelijk aangekaart.

6. Hoeveel aanvragen worden er jaarlijks ingediend en in hoeveel van de gevallen wordt een aanvraag voor vrijstelling afgewezen? Welke redenen worden doorgaans voor afwijzing aangevoerd?

Er is alleen bekend dat voor het schooljaar 2025-2026 tot 1 mei 2026 dat 3 beroepen op de vrijstelling 5 onder b niet aan de formele vereisten voldeden zoals aangegeven in het antwoord op vraag 4[2] Deze beroepen waren te laat ingediend, kinderen hadden reeds een inschrijving op een school waartegen bezwaar werd gemaakt of het beroep bevatte geen verklaring dat ouders overwegende bedenkingen hadden tegen de richting van het onderwijs. Voor schooljaar 2025-2026 zijn tot 1 mei 2026, 111 beroepen op deze vrijstelling gedaan. Deze worden conform het besluit van college zoals benoemd bij vraag 1 en 4 getoetst.

7. Welke mogelijkheden ziet het college om, ook binnen de huidige wettelijke kaders, beter zicht te krijgen op kinderen die buiten het reguliere onderwijs vallen?

Het college heeft geen mogelijkheden om beter zicht te krijgen op de kinderen die, middels de vrijstelling 5 onder b, buiten het reguliere onderwijs vallen. Hiervoor ontbreken de wettelijke kaders, zoals aangegeven bij de beantwoording van de vragen 3 en 5. Wel zullen door het arrest van de Hoge Raad vrijwel geen kinderen onder de vrijstelling 5 onder b gaan vallen. Zie ook de beantwoording van vraag 9.

8. Op welke manier borgt het college momenteel dat het leerrecht van kinderen centraal staat bij besluiten rondom vrijstellingen van de leerplicht?

[2] Juridisch gezien wordt er gesproken van het wel- of niet ontstaan van de vrijstelling van rechtswege. Dit betekent dat de leerplichtambtenaar geen besluit neemt, toekent of afwijst.

Het borgen van het leerrecht van kinderen ligt ten grondslag aan al het werk van Leerplicht, zo ook voor alle besluiten rondom vrijstellingen van de leerplicht. De werkprocessen rond de diverse vrijstellingen zijn hier zoveel mogelijk op ingericht. Zo wordt bijvoorbeeld een beroep op de vrijstelling vanwege lichamelijke en/of psychische redenen door Leerplicht alleen in behandeling genomen als het beroep volledig, logisch en verklaarbaar is. Samen met JGZ en de samenwerkingsverbanden passend onderwijs kijken we naar welke vorm van onderwijs wel mogelijk is.

Leerplicht kon tot 1 mei 2026 door juridische beperkingen in de toetsing voor de vrijstelling 5 onder b (zie het antwoord bij vraag 2), zich niet inzetten om het leerrecht van kinderen te waarborgen. Het college is van mening dat de huidige vrijstelling 5 onder b überhaupt voorbij gaat aan de fundamentele rechten van kinderen op goed onderwijs. Door het recente arrest van de Hoge Raad is hier verandering in gekomen zodat Leerplicht sterker kan opkomen voor het leerrecht van kinderen, zie ook het antwoord op vraag 9.

9. Hoe beoordeelt het college de recente uitspraak van de Hoge Raad, en welke gevolgen heeft deze volgens het college voor de Amsterdamse praktijk rondom vrijstellingen op grond van artikel 5 onder b?

Het college is blij met het arrest van de Hoge Raad. Het arrest leidt ertoe dat meer kinderen naar een school gaan. Het arrest biedt een duidelijk kader waardoor de beroepen op de vrijstelling 5 onder b ook weer inhoudelijk getoetst kunnen worden door Leerplicht. Het concrete gevolg is dat vrijstellingen niet ontstaan als er een openbare basisschool binnen 6 km, of een openbare middelbare school binnen 20 km van het woonadres aanwezig zijn. De Hoge Raad gaat er immers van uit dat openbare scholen op een objectieve, kritische en pluralistische manier godsdienstig, levensbeschouwelijk of maatschappelijk onderwijs bieden en dat er dus plek is voor alle kinderen, tenzij anders wordt aangetoond door de ouders. Deze uitleg van de wet zorgt er in theorie wel voor dat er een opening blijft bestaan voor ouders om met succes een beroep te doen op de vrijstelling 5 onder b.

Leerplicht zal beroepen op de vrijstelling op basis van geloofs- of levensovertuiging conform het arrest gaan toetsen. De verwachting is dat door het hanteren van deze inhoudelijke criteria in Amsterdam vrijwel geen vrijstellingen 5 onder b zullen ontstaan voor het schooljaar 2026-2027. Zonder vrijstelling heeft Leerplicht de mogelijkheid om de 108 kinderen die voor het schooljaar 2025-2026 waren vrijgesteld beter in beeld te krijgen en te houden. Hierdoor kunnen leerplichtambtenaren beter het leerrecht van deze kinderen waarborgen.

Leerplicht zal ook gaan handhaven als ouders hun kinderen niet inschrijven als de vrijstelling niet is ontstaan en zij voor het eerst een beroep op deze vrijstelling hebben gedaan.

Voor kinderen die al meerdere jaren door deze vrijstelling niet naar school gaan, is het vervolg ingewikkelder omdat deze kinderen mogelijk niet direct kunnen instromen in regulier onderwijs vanwege leerachterstanden en niet gewend zijn aan een schoolse setting. Leerplicht brengt daarom in kaart om welke kinderen en gezinnen het exact gaat en wil samen met de ouders en het onderwijs een plan maken hoe deze kinderen het beste naar school kunnen worden geleid. Een voorbehoud voor de schoolgang van deze groep kinderen is dat het OM heeft aangegeven komend schooljaar geen ouders te gaan vervolgen die zonder succes een herhaald beroep doen op de vrijstelling. Schoolgang voor deze kinderen kan, ondanks de wettelijke verplichting en de oproepen van Leerplicht, komend schooljaar dan ook niet worden afgedwongen via de rechter.

10. De Minister van OC&W heeft vandaag tijdens het vragenuurtje in de Tweede Kamer aan-gegeven dat de Staatsecretaris in gesprek zal gaan met gemeentes en het Openbaar Mi-nisterie. Is het college voornemens om voorafgaand te handelen, of wacht het college eerst de gesprekken met de Staatsecretaris af? Waarom deze keuze?

Het college is voornemens om voorafgaand aan een gesprek met de staatssecretaris te handelen. Leerplicht (in elke gemeente) moet in principe vanaf nu conform het arrest van de Hoge Raad de beroepen op de vrijstelling 5 onder b toetsen. Nieuwe beroepen op een vrijstelling 5 onder b zullen langs deze lat moeten worden gelegd. Een uitspraak door de Hoge Raad, als hoogst rechtsprekend orgaan in Nederland, moet gevolgd worden, zowel door de gemeente Door gelijk naar het arrest te handelen, kunnen we het leerrecht van nog meer kinderen beter borgen.

11. Is het college voornemens de Amsterdamse uitvoeringspraktijk aan te passen naar aanlei-ding van deze uitspraak, zoals Den Haag nu doet? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

Ja, de uitvoeringspraktijk wordt aangepast zoals aangegeven bij het antwoord op vraag 9. Leerplicht hanteert hierbij de toetsingscriteria zoals aangegeven bij het antwoord op vraag 4.

12. Kan het college de raad informeren over eventuele vervolgstappen die Amsterdam neemt naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad en de ontwikkelingen in Den Haag?

Ja, het college zal de raad via het jaarverslag Leerplicht informeren over eventuele verdere stappen naar aanleiding van de landelijke ontwikkelingen. Het jaarverslag over het schooljaar 2025-2026 wordt naar verwachting in Q1 2027 met de raad gedeeld.

Wij verwachten u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
Namens het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Amsterdam,

Esmah Lahlah
Wethouder Onderwijs